זכרים ונקבות תמימין ובעלי מומין (דאמר מר(א) תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות ואיתקש בהמה לעוף תמימין ובעלי מומין) לאפוקי מחוסר אבר דלא א"ר (א) אלעזר מנין למחוסר אבר שנאסר לבני נח ת"ל [1] ומכל החי מכל בשר אמרה (ב) תורה הבא בהמה שחיין ראשי איברין שלה ודילמא למעוטי (ג) טריפה ההוא מלחיות זרע נפקא הניחא למ"ד טריפה אינה יולדת אלא למ"ד טריפה יולדת מאי איכא למימר האמר קרא אתך בדומין לך ודילמא נח גופיה טריפה הוה תמים כתיב ביה ודילמא תמים בדרכיו צדיק כתיב ביה ודילמא תמים בדרכיו צדיק במעשיו אי סלקא דעתך דנח גופיה טריפה הוה מי קאמר ליה (ד) לנח דכוותך עייל שלמים לא תעייל ומאחר דנפקא לן מאתך לחיות זרע למה לי מהו דתימא אתך לצותא בעלמא אפי' זקן אפילו סרים קמשמע לן: (ה) טהורין אבל לא טמאין: ומי הוו טמאין וטהורין בההיא שעתא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאותן (ו) שלא נעבדה בהן עבירה מנא הוו ידעי כדרב חסדא דאמר רב חסדא העבירן לפני התיבה כל שהתיבה קולטתן בידוע שהוא טהור אין התיבה קולטתן בידוע שהן טמאין רבי אבהו אמר אמר קרא [2] והבאים זכר ונקבה הבאין מאיליהן אמר מר והכל קרבו עולות עולות אין שלמים לא והא כתיב [3] ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים אלא אימא הכל (ז) קרבו עולות [ושלמים והתניא אבל שלמים לא כ"א עולות] עולות אין שלמים לא כמ"ד לא קרבו שלמים בני (ח) נח דאיתמר ר"א ור' יוסי בר חנינא חד אמר קרבו [שלמים בני נח] וחד אמר לא קרבו מ"ט דמ"ד קרבו שלמים בני נח דכתיב [4] והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן איזהו דבר שחלבו קרב לגבי מזבח ואין כולו קרב לגבי מזבח הוי אומר זה שלמים מ"ט דמ"ד לא קרבו דכתיב [5] עורי צפון ובואי תימן תתנער (ט) אומה שמעשיה בצפון ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום ומר נמי הכתיב ומחלביהן משמניהן (י) [דידהו] ומר נמי הכתיב עורי צפון [ההוא] בקיבוץ גליות הוא דכתיב והא כתיב [6] ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לה' אלהינו זבחים לאכילה ועולות להקרבה והא כתיב [7] ויקח יתרו [חותן משה] עולה וזבחים ההוא (יא) לאחר מתן תורה הוא דכתיב הניחא למ"ד [יתרו] אחר מתן תורה היה אלא למ"ד [יתרו] קודם מתן תורה היה מאי איכא למימר דאיתמר בני ר' חייא ור' יהושע בן לוי חד אמר יתרו קודם מתן תורה היה וחד אמר יתרו אחר מתן תורה היה למ"ד (יב) יתרו קודם מתן תורה היה קסבר שלמים הקריבו בני נח כתנאי [8] וישמע יתרו כהן מדין מה שמועה שמע ובא ונתגייר ר' יהושע אומר מלחמת עמלק שמע (א) שהרי כתיב בצדו [9] ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב ר"א המודעי אומר מתן תורה שמע [ובא] שכשניתנה (יג) תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל [מלכי] עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה שנאמר [10] ובהיכלו כולו אומר כבוד נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו שמא מבול בא לעולם (יד) (אמר להם) [11] ה' למבול ישב [אמר להם] [11] וישב ה' מלך לעולם (טו) כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם (טז) אמרו לו מבול של מים אינו מביא אבל מבול של אש מביא שנא' (יז) [12] כי (הנה) באש ה' נשפט אמר להן כבר נשבע שאינו (יח) משחית כל בשר ומה קול ההמון הזה ששמענו אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם וביקש (יט) ליתנה לבניו שנאמר [13] ה' עוז לעמו יתן [מיד] פתחו כולם ואמרו [13] ה' יברך את עמו בשלום ר"א (כ) אומר קריעת ים סוף שמע ובא שנא' [14] ויהי כשמוע כל מלכי האמורי ואף רחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע [15] כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מאי שנא התם דאמר (כא) (ליה) [14] ולא היה בם עוד רוח ומ"ש הכא דקאמר (כא) [16] ולא קמה עוד רוח באיש

ה"ג זכרים ונקבות תמימים ובעלי מומין לאפוקי מחוסר אבר דלא. ולא (ב) גרסי' תמות וזכרות בבהמות כו' דמאי איריא קודם מתן תורה לאחר הקמת המשכן נמי איתא להא ועוד מדקאמר אבל מחוסר אבר לא מכלל דבעלי מומין לא נפסלו לא בבהמה ולא בעוף: **שנאסר לבני נח.** להקריב לגבוה: **שחיין ראשי איבריה.** ולמה לי לאזהורי עלייהו אי לאו משום הקרבה שהקריב מהן כשיצא מן התיבה: **מלחיות זרע נפקא.** דטריפה אינה יולדת: **בדומין לך.** למעוטי טריפה: **תמים בדרכיו.** עניו ושפלן: **מהו דתימא אתך.** לאו למידרש בדומין לך אלא שהודיע (כב) שאינו עושה אלא לכבודו להיות לו לצוותא: **קמ"ל.** לחיות זרע לאו (כג) לצוותא בעי להו ומהשתא על כרחך אתך יתירא הוא למידרש ביה בדומין לך: **מי הוו.** הרי לא נתנה תורה: **הבאין מאיליהן.** וכל אותן שבאו אל התיבה מאיליהן באו וכהן הכיר אותם שבאו שבעה שבעה ידע שהן טהורין ושבאו שנים שנים (כד) שהן טמאין: **ויזבחו זבחים שלמים.** והיינו קודם הקמת המשכן הוה ואת אמרת דעד [שלא] הוקם המשכן לא קרבו שלמים כלל: **הכל.** (כה) בין לישראל בין לבני נח קרבו עולות אבל שלמים לא קרבו לבני נח ומשעת מתן תורה שנבחרו ישראל קרבו להם שלמים: **תתנער.** לשון (שמות יד) וינער ה' את מצרים: **שמעשיה בצפון.** היינו עולה שטעונה צפון (ס): **ותבא.** אל מלך המשיח: **אומה שמעשיה צפון ודרום.** דהיינו ישראל שמקריבין עולות ושלמים: **משמניהון דידהו.** מן השמנין שבהן ומיהו עולות הוו: **בקיבוץ גליות.** [וה"ק] עורי רוח צפונית ובואי רוח דרומית לקבץ גליות המפוזרות בכם: **זבחים ועולות.** זבחים היינו שלמים וקודם מתן תורה כולהו בני נח (כו). ומשני זבחים אינן שלמים אלא לשון שחיטה בעלמא ולאכילה: **הניחא למ"ד כו'.** פלוגתא לקמן: **כתנאי.** אי קודם מתן תורה הוה [יתרו] אי לאחר: **ובהיכלו כולו אומר כבוד כו'.** רישא דקרא קול ה' יחולל אילות ובמתן תורה משתעי ובהיכלו של כל מלך ומלך כולו אומר כבוד להקב"ה: **אמר להם וישב ה' מלך לעולם.** כבר נשבע שיהא מלך לעולם על בריותיו ולא ישחיתם: **תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם.** וכ"ו מאדם ועד משה רבינו (ז) הרי דבר צוה לאלף דור (תהלים קה): **עוז.** התורה שהיא מעוזן של ישראל:

לאפי'

ודילמא למעוטי טריפה. תימה דבפ' שילוח הקן (חולין דף קמ. ושם) גבי שתי צפרים חיות דרשי' מינה תרתי שחיין ראשי איבריה שלה ולמעוטי טריפה וי"ל דשאני ציפורי מצורע שהוא כעין קרבן ושניהן שוין לענין פסול אבל גבי נח דשאר מומין כשרין הו"ל לאוקמיה למעוטי טריפה דוקא: **אבל** (כו) למ"ד טריפה יולדת מאי איכא למימר. פי' דלדידיה לא מייתר ליה מכל החי למחוסר אבר ואיצטריך (כז) למעוטי טריפה וא"ת כיון דטריפה חיה ויולדת היכי מימעטא מכל החי הא כפ' שילוח הקן (ג"ז שם) לא ממעט מחיות טריפות למ"ד טריפה חיה ויש לומר דשאני הכא דמכל החי מיותר ושפיר משתמע למעוטי טריפה אע"ג דחיה דמשתמע חיות גמורה ומסתבר למעוטי טריפה אע"ג דחיה ויולדת טפי ממחוסרת אבר דמ"מ אין טריפה בריאה נשארת ולא חזיא לקיום העולם כולי האי: **אתך** בדומין לך. וא"ת א"כ האי מכל החי למה לי דתרוייהו מאתך נפקא וכי תימא דלמא נח גופיה מחוסר אבר הוה מי קאמר רחמנא דכוותך עייל שלמים לא תעייל (ס) וי"ל דמוקמא קרא כדדמי לטריפה ולא דמי (כח) למחוסרת אבר דלענין קיום העולם לא (ל) חיישינן: **דילמא** נח גופיה טריפה הוה. וא"ת והלא חי אחרי כן ג' מאות שנה וי"ל דשמא לא היה בכח ובריאות כבראי לו וסוגיין כמ"ד טריפה חיה (ע) ור"ת היה רגיל לחלק בין טריפות דאדם לטריפות דבהמה משום דאדם אית ליה מזלא וקשה דבריש אלו טריפות (חולין דף מג.) מייתי ראיה מאיוב אטריפות דבהמה (פ):

מסורת הש"ס

א) קידושין כד: מנחות ו. כה. [חולין כג.] תמורה יד. ת"כ ויקרא נדבה פרש' ו ה"ג, אמור פרש' ז ה"ב, ועי' ירוש' שקלים פ"ד ה"ד, ב) ע"ז ה: נח. כל הענין ירוש' פסחים פ"ט ה"ה, מגילה פ"א הי"א, סוטה פ"ט ה"ה, ג) [חולין מ:] תוספ' חולין פ"ג ה"ו, ועי' תו"כ שמיני פ"ג ה"ט והי"ו, אחרי פ"ב ה"ח, ירוש' נזיר פ"ד ה"א, ד) [סנהדרין קח: ע"ש], ה) ירוש' מגילה שם, ו) [ע"ז כה.], ז) כתב רש"י בע"ז מו. ד"ה בני ר"ח, יהודה וחזקיה שמן, ח) מכילתא יתרו פ"א, ירוש' שם, ט) מכילתא ר"פ יתרו, בחדש פ"ב, ספרי ברכה שמג, י) [סוטה ע"ש] [חגיגה יד. שבת פח:], כ) עי' כפתם מלורית, ל) לעיל נג., מ) ב"ר פכ"ה ד, נ) ע' כתו' ע"ז ו. למתרצו בע"א, ס) בע' בכ"מ בפי"ג מהל' גירושין [הט"ז] מה שהקשה על הרמב"ם וע' בבה"ז ובפ"מ, ע) יעו"ע תו' חולין מב: ד"ה ולמר, עירובין ו. ד"ה כגון וכו' ומיהו, גיטין ט: ד"ה ויקב, ב"ק נח. ד"ה נעבדה, בכורות לו: ד"ה כדי.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שמע ובא שהרי: (ב) רש"י ד"ה ה"ג זכרים וכו' ולא (אמרי) [גרסי' דאמר מר] תמות וזכרות בבהמות (לאפוקי לא בעופות) כו' דמאי איריא:

שינויי נוסחאות

א] נ"ל דא"ר (יש"מ): ב] נ"ל אמר הקב"ה לנח הבא וכו' (ש"מ. וכעי"ז בכתה"י): ג] נ"ל ההוא למעוטי (יש"מ): ד] ליה רחמנא לנח (ש"מ): ה] בס"מ נוסף אמר מר: ו] נ"א מאותן שעתידין ליטהר. ועי' מהרש"א שכ"ה הגי' הנכונה (הגרי"ב. וכ"ה בכתה"י), ולכא' גיר' זו מוכרחת, דאי טמאים היינו שנעבדה בהן עבירה א"כ האיך יתפרש הא דכתיב מטהורים ז' ומטמאים ב', למה לי ב', יקח ז' מאותן שלא נעבדה בהן עבירה. כבלא"ה המין טמא אי אפשר שיהא טהור, אבל מזו שנעבדה בהן עבירה הרי אפשר ליקח אחרים ול"ע (גל' קה"י). ובס"מ גירס מודפס לפנינו אלא שאח"כ מוסיף ל"א מאותן העתידין ליטהר: ז] בכל כתה"י יעקבת דפוי' הנוס' לכל קרבו עולות. וכ"ה כרפ"י, וכ"ג ופס"מ. והמסיון הוא דלא גרסינן "והבל" דמשמע דקאי על הקרבנות, אלא גרסי' "לבל" דקאי על המקריבים. וכן משמע מפירש"י. ולפ"ז לא גרסינן נמי בסמוך להתיבות שבסוגריים, וליתא נמי בכתה"י ודפו"י. וכ"נ מתו"ק ועז"ו כתיב ע"ש כילורס בלוקך. ובס"מ תחת התיבות שבסוגריים גורס ולבני נח, והמכוון אחד. והנוסח אשר בדפוסים שלנו הוא עפ"י הגהת העין יעקב ובה"י, ועי' רש"ש. ובספ"א תיקן לשון נוסח זה דכל"ל אימא שלמים ועולות והתניא עולות ולא שלמים ההוא כמ"ד לא הקריבו כו'. ועי"ש: ח] נ"ל לבני. וכן בכל הגן דלקמן (שיט. כתה"י): ט] נ"ל התנער. וכן גרס"י (ש"מ והרש"א): י] נ"ל משמיני. וכ"ה גרסי' ל"ד (יש"מ): יא] נ"ל יתרו לאחר מתן תורה הוה הניחא וכו' (יש"מ): יב] נ"ל מ"ד (יש"מ): יג] נ"ל שכשנתן הקב"ה תורה היה הקול (כ"י ור"ק): יד] לעולם שנאמר ה' למבול כו' כל"ל (יש"מ): טו] עי' רש"י דפי' שנשבע שלא ישחיתם. והק' בס' תו"ק דא"כ מה שאלו שוב שמא תהיה תבול של אש. וע"כ תיקן ליקח הגמ' דכל"ל שמא מבול בא לעולם אמר להם ה' למבול ישב כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם. אמרו לו מבול של מים וכו' נשבע אמר להם וישב ה' מלך לעולם כבר נשבע שאינו משחית וכו'. וכזה אי"ש פירש"י: טז] לעולם שנאמר כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי (יש"מ) מעבור מי נח עוד על הארץ אמרו לו כו' (כי"צ) שמא מבול וכו' שנאמר כי באש יבא אמר להן כבר נשבע (ש"מ): יז] נ"א שנאמר ה' באש יבא (ישעי' סו) (ש"מ). ועי' סוכה יא ע"ב: יח] נ"א שאינו מביא מבול כל עיקר שנאמר ולא יהיה עוד מבול לשחת כל בשר. ואלא מה קול כו' (יש"מ): יט] והוא מבקש (כי"מ): כ] נ"א ר"א בן יעקב (גליון): כא] נ"ל דכתיב (יש"מ): כב] נ"ל להודיעו (יש"מ): כג] נ"ל דלאו (ב"ש): כד] שנים ידע שהן (יב"ש): כה] פי' הכל (גליון עפ"י בהי"ז). ובכתבי"י כלפניו, ועי' לעיל אות ו. והכס"מ כי לדבור זה פי' עם שלפניו, ומתיבת קרבו עולות הוא דבור חדש: כו] בני נח הוו (ב"ש): כז] נ"ל אלא (ב"ש): כח] נל"ל דאיצטריך (באה"מ): כט] נ"ל בדרמי (צ"ק): ל] לא חיישינן ליה כנל"ל (באה"מ):

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הל' א:

* * *

תורה אור השלם

1. ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה להחית אתך זכר ונקבה יהיו: בראשית ו, יט
2. והבאים זכר ונקבה מכל בשר באו כאשר צוה אתו אלהים ויסגר יהוה בעדו: בראשית ז, טז
3. וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים ליהוה פרים: שמות כד, ה
4. והבל הביא גם הוא מבכרות צאנו ומחלבהן וישע יהוה אל הבל ואל מנחתו: בראשית ד, ד
5. עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו: שיר השירים ד, טז
6. ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו: שמות י, כה
7. ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים: שמות יח, יב
8. וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא יהוה את ישראל ממצרים: שמות יח, א
9. ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב: שמות יז, יג
10. קול יהוה יחולל אילות ויחשף יערות ובהיכלו כלו אמר כבוד: תהלים כט, ט
11. יהוה למבול ישב וישב יהוה מלך לעולם: תהלים כט, י
12. כי באש יהוה נשפט ובחרבו את כל בשר ורבו חללי יהוה: ישעיהו סו, טז
13. יהוה עז לעמו יתן יהוה יברך את עמו בשלום: תהלים כט, יא
14. ויהי כשמע כל מלכי האמרי אשר בעבר הירדן ימה וכל מלכי הכנעני אשר על הים את אשר הוביש יהוה את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברנו (עברם) וימס לבבם ולא היה בם עוד רוח מפני בני ישראל: יהושע ה, א
15. כי שמענו את אשר הוביש יהוה את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן לסיחן ולעוג אשר החרמתם אותם: יהושע ב, י
16. ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם כי יהוה אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת: יהושע ב, יא

* * *

שיטה מקובצת

ס"ש התם דכתיב כו'. סוטה דף ל"ד [ע"א]:

* * *

מוסף רש"י

ואין תמות וזכרות בעופות. הלי קרא דרים נאמר בכל הקרבנות (ויקרא כב) איש איש מבית ישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם וגו' לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים מדלא כתיב לרצונכם תמים זכר וליכתוב, לימדך שאין מקפיד על תמות וזכרות אלא על אלו (קדושין כד:). בבהמה כתיב תמים זכר אבל עוף לא כתיב ביה לא תמים ולא זכר, הלכך לא פסלי ביה מומים קטנים כגון דוקין שבעין, אלא מומין גדולים כגון מחוסר אבר, ושעמא משום שקריבתו לא לפחתך (חולין כג.) למחוסר אבר שנאסר לבני נח. כל זמן שלא ניתנה תורה אף ישראל נקראו בני נח (שם נא.): ומכל החי וגו'. על שם שהיה עתיד נח להקריב מהן דכתיב (בראשית ח) ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' (שם ה:) מלחיות זרע נפקא. דבר שעושה פירות, וטריפה שניקב קרום של מח או שמוטו רגליה שוב אינה יולדת: אלא למ"ד טריפה יולדת. איצטריך מכל החי למעוטה דלא נפקא מלהחיות זרע: בדומין לך. ולא טרפה, הלכך מכל החי למחוסר אבר אתא: ודילמא נח גופיה טריפה הוה. ולע"ג דחי כמה שנים דלמא טריפה חיה ס"ל. הלכך לא נפקא מאתך למעוטי טריפה ואתא מכל החי למעוטה ולא ממעטינתא דכמי, דהא טריפה חיה, אלא מריעותא ומפרסים לכולי עמי לשון בריאות, וטריפה הוא דלימעיט אבל מחוסר אבר לא (שם נא.): תמים בדרכיו. עניו ושפל רוח: צדיק במעשיו. בלא חמס (שם ו.): לחיות זרע למה לי. הא לימעוט טריפה (שם נא.): מהו דתימא אתך לצוותא בעלמא. לשמוש עמו י"ב חדשים בתיבה ומיהו טריפה לא תעייל שלא תמות ובעל הלוחות, אבל זקן וסריס שפיר דמי קמ"ל (שם ו.). או: אי מאתך טריפה הוא דממעיט אבל זקן וסריס תמתת סולי דלא אמינא לנוותא בעלמא אמר רחמנא לעיילינהו וטריפה לא ניעול שתמות בתיבה, אבל לעשות פירות לא איכפת ואפילו זקן וסריס לישול (שם וכעי"ז שם ו:): מאותן שלא נעבדה בהן עבירה. שלא נזקקו אלא לכן וזוגם (סנהדרין קח: ע"ש) תתקע"ד דורות. כאלפים שנה שקדמה תורה לעולם היו עתידין דורות שלא להבראות, שנאמר (תהלים קה) דבר צוה לאלף דור, וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים בלא תורה כל כך ושעבירן ולא נבראו ותנה לכ"ו דורות, הרי שחסרו תתקע"ד מאלף (שבת פח:):

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com